

23.09.2022

POL-2022-100245

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

## Keskusrikospoliisin lausunto

### Asian tausta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Esityksellä pyritään selkeyttämään yksityiselämän suojaa koskevien salassapitoperusteiden keskinäisiä suhteita rikosasioissa sekä lisäämään kansalaisten ja tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoa rikosasioista ja niissä tehdyistä viranomaispäätöksistä. Esityksessä ehdotetaan rajoitettavaksi esitutkinnassa ja syyteharkinnassa laadittujen keskeisten asiakirjojen salassapitoa niiltä osin kuin tiedon antaminen on välttämätöntä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi, eikä tietojen antaminen todennäköisesti aiheuttaisi asiaan osalliselle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman painavaa syytä kärsimystä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

### Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi katsoo esitysluonnoksen tavoitteiden olevan lähtökohtaisesti kannatettavia, mutta painottaa ehdotuksen olevan toteutukseltaan suurelta osin vaikeasti ymmärrettävä ja tulkinnanvarainen. Yleisesti ottaen Keskusrikospoliisi painottaa julkisuuslain kokonaisuudistuksen tärkeyttä. Keskusrikospoliisi alleviivaa voimassa olevan lainsäädännön ajantasaistamisen tarvetta ja viittaa muun ohella erityisesti julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 32 kohtaan.

Keskusrikospoliisi korostaa tässä yhteydessä poliisin tiedonsaantiin ja -luovutukseen liittyviä haasteita. Tiedon kulkeminen poliisille ja poliisilta on kriittisen tärkeää yhteisen tilannekuvan muodostamisen sekä olennaisen tiedon eteenpäin saattamisen kannalta. Poliisin oikeudet luovuttaa tietoa muille viranomaisille sekä määritellyille yhteiskunnan kolmannen sektorin toimijoille vakavan rikoksen torjumiseksi ja ehkäisemiseksi tulisi määritellä laajemmin ja samalla myös varmistaa poliisin tiedonsaantioikeus eri toimijoilta, jotka liittyvät huolta aiheuttavien henkilöiden tietojen käsittelyyn.

#### 24 §:n 1 momentin uusi 26 kohta

Keskusrikospoliisi kannattaa esitysluonnoksen pyrkimystä selkeyttää yksityiselämän suojaa koskevien salassapitoperusteiden keskinäisiä suhteita rikosasioissa. Esitysluonnoksessa todetaan 26 kohdan olevan luonteeltaan muita salassapitosäännöksiä täydentävä ja sitä sovellettavan muiden salassapitoperusteiden kanssa samanaikaisesti, kuten salassapitoperusteita muutoinkin. Koska salassapitoperusteiden keskinäiset suhteet ovat aiheuttaneet tulkinnallisuutta, Keskusrikospoliisi katsoo esitysluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetun selvennyksen olevan tarpeellinen. Keskusrikospoliisi kuitenkin toteaa salassapitoperusteiden keskinäisten suhteiden olevan ratkaistu jo oikeuskäytännöllä, eikä kyseinen tavoite siten muodosta perustetta kiireelliselle osittaisuudistukselle.

Esitysluonnoksessa on ehdotettu poistettavaksi 26 kohdan alkuosa, jossa on säädetty rikoksesta epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvien arkaluonteisten seikkojen salassapidosta. Esitysluonnoksen alkuosa ehdotetaan poistettavan tarpeettomana, sillä kyseessä olevien tietojen salassapito seuraa käytännössä jo muista ehdottomista yksityiselämän suojaksi säädettyistä salassapitoperusteista, kuten esimerkiksi 25 ja 32 kohdista. Kohdan alkuosa muutettaisiin ehdotuksen mukaisesti koskemaan ainoastaan *rikoksen uhria koskevia tietoja*.

Keskusrikospoliisi pitää myönteisenä sitä, että ehdotettu muutos poistaisi pykälän kohtien päällekkäisyyttä ja korostaisi uhrin asemaa. Keskusrikospoliisi kiinnittää kuitenkin lainvalmistelijoiden huomiota siihen, että rikosasioiden muidenkin asianosaisten arkaluonteisten tietojen suojaaminen on varmistettava riittävällä tavalla. Mikäli 26 kohdan alkuosa poistettaisiin, pitäisi muun ohella esimerkiksi todistajien yksityiselämän suojan piiriin kuuluvien tietojen suojaaminen tosiasiallisesti toteutua muita pykälän kohtia soveltamalla.

Esitysluonnoksen säännöskohtaisiin perusteluihin viitaten Keskusrikospoliisi toteaa uhrin käsitteen määrittelyn aiheuttavan huolta: "Rikoksen uhri on myös asianomistaja ja esitutinnan asianosainen." Keskusrikospoliisi katsoo, että uhrin käsite tulisi ymmärtää laajasti siten, ettei aina välttämättä ole tunnistettua uhria. Tästä johtuen uhrin asemaa ei pidä sitoa prosessuaalisesti määriteltyyn asemaan, jonka mukaan uhri olisi aina myös asianomistaja. Esimerkiksi CAM-asioissa (child abuse material) uhri voi olla tuntematon.

#### 24 §:n uusi 3 momentti

Keskusrikospoliisi pitää sinänsä myönteisenä esitysluonnoksen pyrkimystä lisätä kansalaisten ja tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoa rikosasioista ja niissä tehdyistä viranomaispäätöksistä. Keskusrikospoliisi viittaa julkisuusperiaatteeseen ja toteaa tämän hetkisen julkisuuslainsäädännön aiheuttavan monin osin epäloogisia ja epätarkoituksenmukaisia salaustilanteita, kuten esimerkiksi jengijäsenyystiedon rinnastamisen yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastukseen julkisuuslain 24.1 §:n 32 kohdan perusteella. Keskusrikospoliisi painottaa kuitenkin sitä, että yksityisyyden suojaa ei tule tarkoituksettomasti supistaa sen varjolla, että mahdollisuuksia julkiseen keskusteluun rikoksista ja niihin liittyvistä ilmiöistä saataisiin parannettua.

Tietojen julkisuutta on pyritty esitysluonnoksessa edistämään pykälän uudella 3 momentilla:

"...tiedot esitutkintapöytäkirjassa, haastehakemuksessa, syyttäjän antamassa haasteessa, syyttäjän syyttämättä jättämistä tai esitutkinna rajoittamista koskevassa päätöksessä taikka tutkinnanjohtajan esitutkinna toimittamista tai tutkinna lopettamista koskevassa päätöksessä ovat kuitenkin julkisia, jos tiedon antaminen on välttämätöntä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi eikä tietojen antaminen todennäköisesti aiheuttaisi asiaan osalliselle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman painavaa syytä kärsimystä."

Keskusrikospoliisi katsoo momentin olevan muotoilultaan vaikeaselkoinen ja tulkinnanvarainen. Keskusrikospoliisi painottaa lain ymmärrettävyyden ja selkeyden merkitystä käytännön lainsoveltamistyössä. Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota momenttiehdotuksessa esitettyyn kaksiportaiseen arviointiin, joka asettaa yksittäisille virkamiehille merkittävää harkintavaltaa ja -vastuuta. Momentissa ehdotettu lauseke tulisi sellaisenaan muodostamaan haastavia tulkintatilanteita, joissa on tasapainoitava päätösten ymmärrettävyyden ja mahdollisesti aiheutuvan vahingon, haitan tai kärsimyksen välillä.

Esitysluonnoksen perusteluissa on todettu, että "Laajempi julkisuus olisi kohdennettu pykälässä mainittuihin asiakirjoihin, jotka ovat rikosprosessiin liittyvän julkisen vallankäytön ja sen valvonnan näkökulmasta kaikkein keskeisimpiä." Keskusrikospoliisi toteaa, että momentin sanamuoto on vaikeaselkoinen esimerkiksi esitutkintapöytäkirjojen osalta. Tarkoittaako muotoilu "tiedot esitutkintapöytäkirjassa ovat kuitenkin julkisia, jos tiedon antaminen on välttämätöntä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi" sitä, että kyseistä momenttia sovelletaan esitutkintapöytäkirjojen julkisuusarviointiin ainoastaan, mikäli asiassa on tehty esitutkintapäätös tai syyttämättäjättämispäätös?

Keskusrikospoliisi toteaa edellä mainitun saattavan aiheuttaa haastavia tilanteita esimerkiksi laajojen rikoskokonaisuuksien kohdalla. Käsillä saattaa olla tilanne, jossa esimerkiksi joistakin kokonaisuuden osioista on tehty esitutkintapäätös ja osa on puolestaan edennyt oikeuskäsittelyyn. Kokonaisuuden eri osiot kytkeytyisivät tällöin toisiinsa ja sisältäisivät yhteneviä tietoja, mutta niitä koskevien esitutkintapöytäkirjojen julkisuutta arvioitaisiin eri tavoin.

#### 24 §:n uusi 4 momentti

Uudessa 4 momentissa säädettäisiin henkilöä koskevan tiedon olevan julkinen, jos tiedon antaminen olisi yksittäistapauksessa välttämätöntä esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän tehtävän suorittamiseksi. Säännöksen perusteella olisi mahdollisuus poiketa 1 momentin 23, 25, 26, 29, 30 ja 32 kohdassa säädetyistä salassapitoperusteista.

Keskusrikospoliisi pitää myönteisenä muutoksena sitä, että rikoksen uhrin lisäksi poikkeamismahdollisuus ulotettaisiin myös muihin asiaan liittyviin henkilöihin. Tällöin se olisi myös yhdenmukaisempi esitutkintalain tiedottamista koskevan säännöksen henkilöllisen soveltamisalan kanssa. Keskusrikospoliisi puolestaan katsoo, että poikkeamisen kynnyksen nostaminen tarpeellisesta välttämättömään ja sitominen yksittäistapauksiin tarpeettomasti tiukentaisi tiedon antamista viranomaisen tehtävän suorittamiseksi. Keskusrikospoliisi toteaa kuitenkin olevan perusteltua täsmentää sitä, mitä esitetyllä muutoksella tavoitellaan ja millaisissa tilanteissa sitä olisi tarkoitus soveltaa.

Lopuksi

Keskusrikospoliisi toteaa olevan haasteellista arvioida, millaisen kokonaisuuden nyt ehdotetut muutokset tulisivat muodostamaan yhdessä kokonaisuudistuksen myöhempien uudistusten kanssa. Esimerkiksi esitysluonnoksessa esitetty 3 momentti koskisi ainoastaan tiettyjä rikosprosessiin liitännäisiä asiakirjoja ja avoimeksi jää yhtäältä se, olisivatko samat yksityiselämää koskevat tiedot kaikissa muissa asiakirjoissa edelleen ehdottoman salassa pidettäviä ja toisaalta myöskin se, tullaanko muiden yksityiselämää koskevia salassapitokohtia sisällöllisesti muuttamaan.

Esitysluonnoksessa on todettu, että esitutkintaan liittyvien salassapitoperusteiden selkeyttämistä lähdetään valmistelemaan kiireellisenä muutostarpeena. Keskusrikospoliisi katsoo, ettei esitysluonnos vastaa sille asetettuun tavoitteeseen. Keskusrikospoliisi toteaa olevan perusteltua arvioida uudelleen sitä, onko nyt esitetty kokonaisuudistuksen osa tarkoituksenmukaista käsitellä etukäteisesti ja irrallisena muusta kokonaisuudesta.

Keskusrikospoliisin päällikkö  
Poliisineuvos

Robin Lardot

Ylitarkastaja

Roosa Simula

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 23.09.2022 klo 13:04. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.